

DOI 10.26886/2520-7474.6(26)2017.5

UDC: 378.013: [615.1:005.336.2 K 65

**CONTENTS AND STRUCTURE CONCEPTS PROFESSIONAL
COMPETENCE OF FUTURE FACTORS OF PHARMACY**

I. B. Koniashyna

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,
Ukraine, Kropyvnytskyi

In connection with the transition to market relations, the new socio-economic conditions of Ukraine's development, its entry into the world community, encourage changes in all spheres of public life, including in the pharmaceutical industry. Reforming education is part of the process of updating educational systems related to identifying the importance of knowledge as a driver of social welfare and progress. In this context, the educational institution faces a crucial task - to provide highly professional training of specialists capable of solving complex problems of building a democratic state. Particularly relevant is the problem of managing the process of forming professional competence of future specialists of pharmacists.

Key words: pharmacist's professional competence, innovative technologies, pharmacist's professional training, specialist, professional activity.

Коняшина І. Б. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармацевтів/ Центральноукраїнський педагогічний університет ім. В. Винниченка, Україна, Кропивницький

В связи с переходом к рыночным отношениям, новые социально-экономические условия развития Украины, ее вхождения в мировое общество побуждают к изменениям во всех сферах общественной жизни, в том числе в фармацевтической отрасли. Реформирование

образования является частью процессов обновления образовательных систем, связанных с определением важности знаний как двигателя общественного благосостояния и прогресса. В этом контексте перед учебными заведениями стоит ответственная задача - обеспечить высокопрофессиональную подготовку специалистов, способных решать сложные проблемы развития демократического государства. Особую актуальность приобретает проблема управления процессом формирования профессиональной компетентности будущих специалистов фармацевтов.

Ключевые слова: специалист, профессиональная компетентность, компетентный специалист, мастерство, фармацевт, фармацевтическая отрасль.

Коняшина І. Б. Зміст і структура поняття професійна компетентність майбутніх фахівців фармації/ Центральноукраїнський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка, Україна, м. Кропивницький

У зв'язку з переходом до ринкових відносин, нові соціально-економічні умови розвитку України, її входження до світового товариства спонукають до змін в усіх сферах суспільного життя, в тому числі у фармацевтичній галузі. Реформування освіти є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних з визначенням важливості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. У цьому контексті перед навчальними закладами постає відповідальне завдання – забезпечити високопрофесійну підготовку фахівців, здатних розв'язувати складні проблеми розбудови демократичної держави. Особливої актуальності набуває проблема управління процесом формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармацевтів.

Ключові слова: фахівець, професійна компетентність, компетентний спеціаліст, майстерність, фармацевт, фармацевтична галузь.

Постановка проблеми. Оскільки наше дослідження безпосередньо стосується професійної компетентності майбутніх фахівців фармацевтів, то в аспекті цілеспрямованого формування професійної компетентності у студентів медичного коледжу значну увагу привертає її зміст.

Проблема компетентності ґрунтовно досліджена в роботах О. М. Дахіна, Б. Д. Ельконіна та ін. Сучасними підходами до проблеми компетентності опікуються А. В. Василюк, О. В. Овчарук. Питання професійної підготовки на основі компетентнісного підходу розглянуто в працях Н. М. Бібік, М. П. Васильєвої, Н. В. Дементьєва А. М. Михайличенко, О. В. Овчарук та ін. Визначення ключових компетентностей подано в роботах І. А. Зимньої, Е. Г. Ісламгалієва, Г. К. Селевко, П. І. Третьякова, Т. І. Шамова та ін. Проблеми формування професійної компетентності спеціалістів досліджували такі вчені: В. А. Адольф, І. А. Зязюн, М. І. Лук'янов, Л. М. Мітіна, А. К. Маркова та інші.

Аналіз наукових джерел підтверджує той факт, що сучасні підходи до трактування професійної компетентності різняться, однак ці поняття розглядаються у двох аспектах: з одного боку, як мету освіти, професійної підготовки, а з іншого – як проміжний результат, який характеризує фахівця, що здійснює свою професійну діяльність.

Мета статті. На основі проаналізованих наукових джерел дослідити значущі аспекти змісту формування професійної компетентності майбутніх фахівців фармації та її компонентну структуру. На нашу думку, компетентність проявляється в конкретній

ситуації в процесі здійснення професійної діяльності, оскільки, якщо вона залишається не виявленою, потенційною, то це не компетентність, а лише прихована можливість.

Основний матеріал. Компетентність не може бути ізольована від конкретних умов її реалізації та діяльності. У межах такого розуміння слід наголосити на тому, що компетентність – це підготовленість (теоретична, практична, особистісна, психологічна тощо) до здійснення певної професійної діяльності та наявність професійно важливих якостей спеціаліста, які сприяють цій діяльності.

Поняття професійної компетентності персоналу з'явилося в науковій літературі в англomовних країнах в середині 60-х років минулого століття. Вперше це поняття застосував американський вчений Д. МакКлеланд. Він охарактеризував ряд певних якостей особистості, які найтісніше пов'язані з успішним виконанням роботи і високою мотивацією персоналу. Д. К. МакКлеланд визначив компетентність як базову якість індивіда, яка впливає на ефективність виконуваної роботи. Саме мотиви, психофізіологічні особливості, Я-концепція, знання, навички є основними базовими характеристиками особистості. Д. К. МакКлеланд наголосив на важливості безперервного розвитку компетенцій. На думку автора, існують так звані поверхневі компетенції, а саме знання та навички, які можна розвивати за допомогою певних тренінгів; і глибинні компетенції (цінності, мотиви), які вимагають особливих зусиль та ресурсів.

В основі концепції професійної компетентності лежить ідея виховання компетентного працівника, який не лише має необхідні знання, професіоналізм, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання, й бере на себе відповідальність за певну діяльність. В умовах конкуренції основними пріоритетами фахівця стосовно професійної компетентності з'являються вміння

пристосовуватися до швидких змін і нових потреб ринку праці, бути освіченим щодо інформації, уміти її аналізувати, активно діяти, швидко приймати рішення й навчатися упродовж всього життя.

В. В. Крижко та Є. М. Павлютенков пропонують визначити структуру професійної компетентності за трьома сферами, кожна з яких має певні рівні професійної майстерності. Перша – операційно-технологічна: знання, уміння і навички, професійно важливі якості. Друга – мотиваційна сфера: духовний світ особистості – потреби, професійні орієнтації та мотиви діяльності. Третя сфера – рефлексивна, яка відтворює уявлення про себе, власні якості й результати діяльності, самооцінка, яка формує навички самоаналізу власної діяльності [10].

У словнику за редакцією академіка Н. Г. Ничкало: „ професійна компетентність – сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію ” [11].

Критерієм професійної компетентності є суспільне значення результатів праці фахівця, його авторитет у конкретній галузі знань.

В енциклопедії професійної освіти за редакцією С. Я. Батишева знаходимо підтвердження цієї думки, а саме: „ професійна компетентність містить не лише уявлення про кваліфікацію (професійні навички як досвід діяльності, вміння та знання), а також освоєні соціально-комунікативні та особистісні здібності, що забезпечують самостійність професійної діяльності ” [1].

Т. Г. Браже розглядає професійну компетентність як багатофакторне здійснення професійної діяльності.

В. І. Воротилова зазначає, професійна компетентність визначається як якісна характеристика студента, оволодіння особистістю своєю професійною діяльністю та передбачає:

усвідомлення власних спонукань до даної діяльності – потреб і інтересів; прагнень і ціннісних орієнтацій; мотивів діяльності, уявлень про свої соціальні ролі; оцінку своїх особистісних властивостей і якостей як майбутнього спеціаліста – професійних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей.

Професійну компетентність дослідник А. Деркач визначає як систему професійних знань, яка постійно поширюється та дає змогу виконувати професійну діяльність з високою продуктивністю [2].

Л. Дибкова пропонує таке визначення: „ професійна компетентність - здатність ефективно використовувати набуті знання, вміння і навички; вміння вирішити ту чи іншу проблему, здійснити активний пошук нового досвіду, наявність вмінь і навичок самостійності в плануванні, організації, контролі власної діяльності; креативність, здатність до саморозвитку, самоаналізу, саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю”.

І. А. Зязюн включає в зміст професійної компетентності знання предмета, рівень розвитку професійної самосвідомості, індивідуально-типової особистості й професійно значущих якостей. Він вважає, що складовими професіоналізму в будь-якій професії є компетентність і озброєність системою знань. На його думку, професійна компетентність об'єднує: компетентність знань, особистісну забарвленість знань; постійне оновлення знань [3].

Професійна компетентність, за визначенням Ф. С. Ісмагілової – це результат професійного досвіду, такий наслідок його накопичення протягом професійного життя та діяльності, що забезпечує глибоке знання своєї справи, сутності праці, що виконується, способів та засобів досягнення цілей, здатність правильно оцінювати професійну ситуацію, що склалася, і приймати у зв'язку з цим потрібне рішення [5].

М. І. Лук'янова виділяє групи професійної компетентності та її види у кожній групі: компетентність у професійній діяльності; компетентність у професійному спілкуванні; компетентність в реалізації особистості професіонала [6].

Професійна компетентність як інтегративне утворення, на думку Л. І. Луценко, не зводиться до окремих якостей особистості або їх суми, до визначення знань, умінь і навичок. Вона не тільки відображає наявний потенціал і здатності особистості, а й породжує нові якості, що дозволяє людині бути успішною в професійній діяльності [7].

На думку С. В. Іванової, професійна компетентність – це здатність фахівця від моменту початку своєї професійної діяльності на рівні визначеного державою певного стандарту відповідати суспільним вимогам професії шляхом ефективною професійною діяльністю та демонструвати належні особисті якості, мобілізуючи для цього відповідні знання, вміння, навички, емоції, ґрунтуючись на власній внутрішній мотивації, ставленнях, моральних і етичних цінностях та досвіді, усвідомлюючи обмеження у своїх знаннях і вміннях та акумулюючи інші ресурси для їх компенсації [4].

Дослідник А. К. Маркова визначає поняття професійна компетентність як єдність професійних знань, умінь та психологічних якостей, які забезпечують високий рівень професійної діяльності [8].

Також науковець Л. М. Мітіна розглядає поняття професійна компетентність як систему знань, умінь та навичок, а також способів та прийомів їх реалізації у професійній діяльності [9].

С. В. Цимбал стверджує, що професійна компетентність як особистісне новоутворення є динамічною сутністю. Її змістовне наповнення й розуміння якісного рівня актуалізації зумовлюється багатьма чинниками: рівнем розвитку технології, науки, техніки,

економіки, освіти; процесами, які відбуваються в суспільстві; суспільними замовленням [12].

На основі аналізу багатьох наукових досліджень ми можемо зробити висновки щодо змісту професійної компетентності сучасного спеціаліста: професійна компетентність є об'єднаною характеристикою особистості спеціаліста, що ґрунтується на знаннях, уміннях, навичках, досвіді діяльності та особистісному ставленні до них; професійна компетентність як об'єднана якість спеціаліста є метою, якій підпорядковується процес професійного формування та його розвиток незалежно від професійної галузі; професійна компетентність виявляється через діяльність та має інтегративний характер, вона охоплює усі сфери розвитку особистості.

На основі практичного досвіду, сьогодні потрібна нова одиниця виміру професійної підготовки спеціаліста, оскільки знання, вміння та навички вже не можуть повністю продемонструвати й визначити рівень якості освіти, тобто відповідати сучасним соціально-економічним умовам і вимогам підприємств. Однак професійні знання, вміння та навички є ключовими категоріями, важливими складовими поняття „професійна компетентність”. Знання, яких набув майбутній спеціаліст у процесі професійної підготовки, мають особистісну значущість, перетворюються на переконання, стають мотивом його поведінки, що проявляється в практичній діяльності.

Компетентний спеціаліст є також індивідуальністю, яка усвідомлює єдність теоретичної та практичної готовності та проектує своє майбутнє.

Отже, знання, уміння та навички є засобом діяльності, матеріалом для формування особистості, причому знання визначаються не тільки як певний обсяг інформації, а як уявлення про світ, що накладається на власний соціокультурний, духовний досвід індивіда.

Загальна характеристика професійної компетентності свідчить про те, що вона передбачає залучення людини до загального світу цінностей, і саме в цьому просторі людина реалізує себе як спеціаліст, професіонал. В основі концепції професійної компетентності лежить ідея виховання компетентного працівника, який не лише має необхідні знання, уміння, навички, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях. В умовах конкуренції основними пріоритетами фахівця стосовно професійної компетентності з'являються вміння пристосовуватися до швидких змін і нових потреб ринку праці, бути освіченим щодо інформації, уміти її аналізувати, активно діяти, швидко приймати рішення й навчатися упродовж всього життя.

На нашу думку, професійна компетентність спеціаліста є складним інтегральним, інтелектуальним, професійним і особистісним утворенням, яке формується у процесі його професійної підготовки у навчальному закладі, проявляється, розвивається і вдосконалюється у професійній діяльності, а ефективність її здійснення суттєво залежить від видів його теоретичної, практичної та психологічної підготовленості до неї, особистісних і індивідуально-психологічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту й особливостей цієї діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що найчастіше професійну компетентність розглядають як одну із сходинок професіоналізму, тобто як систему знань, умінь, навичок, способів діяльності, психологічних якостей, необхідних для професійної діяльності.

У словниках: професіоналізм – це оволодіння основами й глибинами якої-небудь професії, професіоналізм – високе (професійне) володіння певним фахом, справою (професією), професіоналізм – вузька професійна група людей, поставлених в особливі умови життя та праці.

Так „професіоналізм” розуміють як певну якість спеціаліста, що свідчить про високий рівень володіння ним уміннями, необхідними для виконання професійних обов’язків, про науково-теоретичну та практичну підготовку, яка гарантує ефективне вирішення професійних завдань.

Під професіоналізмом у літературі зазвичай розуміється особлива властивість людей систематично, ефективно і надійно виконувати складну діяльність у найрізноманітніших умовах. У понятті „професіоналізм” відображається такий рівень оволодіння людиною психологічною структурою професійної діяльності, яка відповідає стандартам, що існують у суспільстві, і об’єктивним вимогам.

Дослідники вкладають у поняття „професіоналізм” різний зміст: професіоналізм С. А. Дружилов розглядає як інтегральну характеристику людини-професіонала (як індивіда, особистості, суб’єкта діяльності й індивідуальності), що виявляється в діяльності та спілкуванні; І. П. Підласий наближає його до поняття „професійний потенціал”; В. В. Радул вбачає у ньому компонент соціально-професійної зрілості особистості.

С. Г. Косарецький, В. І. Слободчиков під поняттям „професіоналізм” розуміють сукупність понять „особистість” і „майстерність”, професіонал розглядається ними як цілісний суб’єкт, вільний і відповідальний у проектуванні, здійсненні та творчому перетворенні власної діяльності.

Продовжуючи почату вище думку, пояснимо, що професіоналізм діяльності фахівця виявляє свою сутність як мистецтво формувати засобами своєї професійної діяльності продуктивний результат роботи, вирішувати професійні, соціальні й особистісні проблеми; психологічна та особистісна якість, яка характеризується не стільки професійними знаннями, навичками, скільки непередаваним мистецтвом постановки і

вирішення професійних завдань, особливим розумінням дійсності в цілому і складних ситуацій діяльності.

Отже, на наш погляд, поняття «професійна компетентність» включає в себе знання, уміння й навички, єдність теоретичної та практичної готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності. Формування професійної компетентності триває протягом усього професійного становлення особистості і починається набагато раніше від безпосередньої професійної діяльності фахівців.

Висновки. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами було виділено деякі означення, що, найбільш вичерпно характеризують поняття професіоналізм: міра і ступінь досконалості, якої досягає людина в процесі своєї діяльності, коли підіймається на вищу сходинку майстерності, стає авторитетом, майстром у своєму роді заняття; інтегральна характеристика людини, що передбачає наявність високого рівня здійснення її професійної діяльності та життєву зрілість її особистості. Отже, „професіоналізм” фармацевта розглядаємо як результат організаційної і цілеспрямованої діяльності, що передбачає формування особистості, яка має високий рівень професійної компетентності і здатна продуктивно вирішувати соціальні, професійні й особистісні завдання.

Література:

- 1. Батышев С. Я. Научная организация учебно-воспитательного процесса. Профпедагогика / С. Я. Батышев. – 3-е изд. – М.: Высш. Школа, 1980. – 456с.*
- 2. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М.: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: НПО „МОДЭК”, 2004. – 752 с.*

3. Зязюн И. А. Социальная зрелость и педагогическое мастерство будущих учителей / И. А. Зязюн, Н. П. Лебедик // Сов. педагогика. – 1991. - №6. – С. 74-79.
4. Іванова С. В. Критерії та показники розвитку професійної компетентності вчителів біології в закладах післядипломної педагогічної освіти / С. В. Іванова // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2010. Вип. 52. – С. 152-156.
5. Исмаилова Ф. С. К проблеме психологического анализа профессионального опыта / Ф. С. Исмаилова // Вестник Московского университета. Сер. 14: Психология. – 2000. – № 2. – С. 16-27.
6. Лукьянова М. И. Психолого-педагогическая компетентность учителя / М. И. Лукьянова // Педагогика. – 2001. - № 10. – С. 56-61.
7. Луценко Л. И. Компетентностная модель повышения квалификации директора школы / Л. И. Луценко // Педагогика. – 2005. - № 3. – С. 61.
8. Маркова А. К. Формирование мотивации учения: книга для учителя А. К. Маркова, Т. А. Матис, А. Б. Орлов. – М.: Просвещение. 1990. – 191 с.
9. Митина Л. М. Профессиональная деятельность и здоровье педагога: учеб. пособ / Л. М. Митина, Г. В. Митин, О. А. Анисимова. – М.: ИЦ "Академія", 2005. – 368с. – Библиогр.: с. 342-361.
10. Павлютенков Е. М., Крыжко В. В. Рабочая книга руководителя школы. Ч. 3: Методическая работа в школе: организация и управление. – Запорожье, 1994. – 105 с.
11. Професійна освіта: Словник: Навч. Пос. / Уклад. С. У. Гончаренко та ін.; За ред. Н. Г. Нікало. – К.: Вища школа, 2000. с. 387.
12. Цимбал С. В. Синергетичний та акмеологічний аспекти формування професійної компетентності студентів / С. В. Цимбал//

Збірник наукових праць Національного аграрного університету. – К.: НАУ, 2009. – 172 с.

References:

1. *Batyshev S. Ya. Nauchnaya orhanyzatsyya uchebno-vospytatel'noho protsessa. Profpedahohyka / S. Ya. Batyshev. – 3-e uzd. – M.: Vyssh. Shkola, 1980. – 456s.*
2. *Derkach A. A. Akmeolohycheskye osnovy razvytyya professyonal'a /A. A. Derkach. – M.: Yzdatel'stvo Moskovs'koho psykholoho-sotsyal'noho ynstytuta; Voronezh: NPO „MODЭK”, 2004. – 752 s.*
3. *Zyazyun Y. A. Sotsyal'naya zrelost' y pedahohycheskoe masterstvo budushchikh uchytel'ey / Y. A. Zyazyun, N. P. Lebedyk // Sov. pedahohyka. – 1991. - № 6. – S. 74-79.*
4. *Ivanova S. V. Kryteriyi ta pokaznyky rozvytku profesiyanoi kompetentnosti vchyteliv biolohiyi v zakladakh pislyadyplomnoyi pedahohichnoyi osvity / S. V. Ivanova // Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu im. I. Franka. – 2010. Vyp. 52. – S. 152-156.*
5. *Ysmahylova F. S. K probleme psykholohycheskoho analiza professyonal'noho opyta / F. S. Ysmahylova // Vestnyk Moskovskoho unyversyteta. Ser. 14: Psykholohyya. – 2000. – № 2. – S. 16-27.*
6. *Luk'yanova M. Y. Psykholoho-pedahohycheskaya kompetentnost' uchytelya / M. Y. Luk'yanova // Pedahohyka. – 2001. - № 10. – S. 56-61.*
7. *Lutsenko L. Y. Kompetentnostnaya model' povыshenyaya kvalyfykatsyy dyrektora shkoly / L. Y. Lutsenko // Pedahohyka. – 2005. - № 3. – S. 61.*
8. *Markova A. K. Formyrovanye motyvatsyy uchenyya: knyha dlya uchytelya A. K. Markova, T. A. Matys, A. B. Orlov. – M.: Prosveshchenye. 1990. – 191 s.*

9. Mytyna L. M. *Professyonal'naya deyatel'nost' y zdorov'e pedahoha: ucheb. posob* / L. M. Mytyna, H. V. Mytyn, O. A. Anysymova. – M.: YTs "Akademiya", 2005. – 368s. – Byblyohr.: s. 342-361.
10. Pavlyutenkov E. M., Kryzhko V. V. *Rabochaya knyha rukovodytelya shkoly. Ch. 3: Metodycheskaya rabota v shkole: orhanyzatsyya y upravlenye.* – Zaporozh'e, 1994. – 105 s.
11. *Profesiyna osvita: Slovnyk: Navch. Pos.* / Uklad. S.U. Honcharenko ta in.; Za red. N. H. Nykalo. – K.: Vyshcha shkola, 2000. s. 387.
12. Tsymbal S. V. *Synerhetychnyy ta akmeolohichnyy aspekty formuvannya profesiynoyi kompetentnosti studentiv* / S. V. Tsymbal // *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho ahrarnoho universytetu.* – K.: NAU, 2